

Шимкевич К.А. Евроинтеграция как фактор формирования этнической и национальной идентичности в республиках бывшей Югославии

Статья посвящена характеристике основных этапов становления этнической и национальной идентичности населения бывших югославских республик. Одним из основных факторов этих процессов была евроинтеграция, которая закрепила самоопределение югославских народов на локальном уровне, а также способствовала его закреплению на международной арене.

Ключевые слова: идентичность, этническое и национальное самоопределение, евроинтеграция, бывшая Югославия.

Shymkevych K.O. The European integration as factor in the forming ethnic and national identity in the republics of former Yugoslavia

The article is devoted to the analyses of the main stages of forming of ethnic and national identity the Former Yugoslav peoples. The European integration was one of the main factors in these processes, because it influenced on the self-determination the former Yugoslavia peoples on the local level, and also promoted it on the international level.

Keywords: identity, ethnic and national self-determination, European integration, former Yugoslavia.

УДК: 94:321(092)(438)

О. М. Звягіна

ОЛЕКСАНДР КВАСНЕВСЬКИЙ – АРХІТЕКТОР НОВОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ

Метою статті є розгляд біографії президента Польщі Олександра Квасневського у 1995-2005 роках в ракурсі архітектора нової зовнішньої та міжнародної політики країни. Досліджено його роль у розвитку європейської та атлантичної інтеграції Польщі та становленні республіки у рамках західної цивілізації. Вивчено вплив Квасневського на вибір шляху розвитку постсоціалістичної Польщі у перші десятиріччя демократії.

Ключові слова: Олександр Квасневський, президент, Соціал-демократична партія Республіки Польща, зовнішня політика, міжнародні відносини, Польща, Європейський Союз (ЄС), НАТО, США, Західна Європа, Східна та Центральна Європа.

За оцінками провідних фахівців міжнародних відносин, світ наприкінці ХХ сторіччя стає ареною кардинальних змін і трансформацій [1, с.8]. У цей час відбувається переструктурування всього політичного простору, що пов'язано з падінням Радянського Союзу та завершенням «холодної війни», крахом біполярного світу, становленням незалежних демократичних центральноєвропейських держав. Це період глобалізації та поглиблення євроінтеграційних процесів, які набули не тільки нових географічних меж, але й істотно вплинули на формування глибинних складових європейського суспільства, на вироблення його спільних норм і правил.

Польща, як і Україна, належить до постсоціалістичних країн, для яких означений період став часом переорієнтації зовнішньополітичної діяльності та вибору шляху подальшого розвитку держави в рамках західноєвропейської цивілізації. Ефективний досвід Варшави на шляху до демократизації суспільства та європейських структур є дуже корисним для нашої країни, яка бачить своє майбутнє у НАТО та ЄС. Проте потрібно розуміти, що кожна країна має свій особливий досвід. Вибір певного шляху, темпи розвитку держави, формування її місця у світовій системі багато в чому залежать від панівної еліти та її лідерів, які впливають на прийняття важливих рішень, на зовнішню та внутрішню політику. Саме тому актуальним є вивчення видатних постатей, які формували сучасні риси держав Центральної та Східної Європи після падіння комуністичних режимів на шляху до демократизації та західних структур. Однією з таких постатей, яка вплинула на формування стратегії Польщі у світі та на вироблення країною чітких векторів зовнішньої політики, був Олександр Квасневський – президент республіки у 1995-2000 та у 2000-2005 роках.

Історіографія поданого питання є досить неоднозначною. З одного боку, багато польських та англійських дослідників звертаються до висвітлення внутрішньої та зовнішньої політики Варшави, розглядаючи її в системі міжнародних відносин (Е. Броніславський, Т. Дмоховські, А. Косинська, Я. Майхерек, А. Фрішке та інші) [2]. Існує ряд праць українських і російських істориків, присвячених розвитку взаємовідносин Польщі з різними європейськими країнами: Францією, Великобританією, США та іншими, в тому числі й з Україною (І. Афанасьєва, О. Бабак, Г. Зеленько, тощо) [2]. З іншого боку, більшість сучасних дослідників у своїх працях роблять основний акцент на період після 2004 року, коли країна стала членом ЄС. Дослідження питання розробки та реалізації курсу на європейську інтеграцію у перше десятиріччя польської демократії є досить поверхневим, обмеженим. Лише деякі автори звертають увагу на окремі події, які пов'язані з розробкою специфічних векторів польської зовнішньої політики, яка була спрямована на включення до НАТО та єдиного європейського простору в рамках ЄС саме у 90-ті роки ХХ сторіччя. Фактично зовсім відсутні дослідження польських політичних лідерів кінця ХХ сторіччя та їх внесок у розвиток країни та її становлення як повноцінного члена західних структур.

Метою статті є розгляд біографії Олександра Квасневського в період діяльності на посту президента Польщі, вивчення його внеску в процеси європейської та атлантичної інтеграції країни, дослідження ступеня його впливу на визначення специфічного зовнішньополітичного курсу країни після проголошення III Речі Посполитої на основі аналізу результатів наукових досліджень, газет, виступів, резолюцій.

Олександр Квасневський належить до діячів, які увійшли до польської політики ще у вісімдесяти роки ХХ сторіччя. Освіту майбутній президент Польщі здобув у 1973 році, вступивши на факультет економіки транспорту за спеціальністю «зовнішня торгівля» Гданського університету, де навчався до 1977 року [3]. Під час навчання Олександр Квасневський поступово вибудовує засади своєї майбутньої політичної кар'єри, про що свідчать наступні моменти його біографії. Так, він був активістом студентського руху та головою університетської ради Соціалістичного союзу польських студентів у 1977-1982 роках [3]. У 1975-1979 роках був лідером Студентського спортивного об'єднання та президентом Польського олімпійського комітету у 1988-1991 роках [4]. У цей час він був нагороджений золотою медаллю Міжнародного олімпійського комітету (1998 рік) та золотою медаллю за заслуги Міжнародної аматорської спортивної федерації (1999 рік) [4]. Після закінчення Гданського університету Олександр Квасневський увійшов у велику політику і, як було прийнято за часів «комуністичної» Польщі, став членом панівної у ті часи Польської об'єднаної робітничої партії (далі – ПОРП), в якій числився до 1990 року [5].

Олександр Квасневський поєднував політику з активною громадською діяльністю, працюючи журналістом. Так, у листопаді 1981 року він став редактором студентського тижневика «ITD», який залишив у 1984 році заради посади редактора щоденника «Знам'я молодих» (Sztandar Młodych), а у 1985 році взяв участь у створенні першого загальнопольського молодіжного журналу «Байтек» (Bajtek) [6].

1983 рік став для майбутнього президента Польщі початком його блискучої політичної кар'єри з призначенням на посаду в раду міністрів Польської Народної Республіки. Через два роки він вже очолював Міністерство у справах молоді в уряді Збігнева Месснера, а у 1987 році став головою Комітету у справах молоді та фізкультури, де пропрацював до 1990 року, та головою урядового Соціально-політичного комітету, будучи у складі кабінету міністрів вже при уряді Мстислава Раковського [7].

Майбутній президент Польщі став авторитетною та відомою широкій громадськості людиною у 1989 році, будучи активним учасником переговорів «за круглим столом» разом з Тадеушем Мазовецьким і Ромуальдом Сосновським [8].

У 90-ті роки ХХ сторіччя з падінням комуністичного режиму та курсом на демократизацію країни були реорганізовані всі інституції, які існували за часів Польської Народної Республіки, і Олександр Квасневський був усунений з усіх посад, які він обіймав. Початок «нової» Польщі стає для нього переломним. Будучи енергійним і молодим політиком, майбутній президент почав шукати сфери для своєї діяльності в нових умовах. Саме в цей час він стає засновником і першим головою Соціал-демократичної партії Республіки Польща (далі – СДП), яка була спадкоємицею ПОРП. Партія починає своє існування з лютого 1990 року і до сьогодні. Також у 1991 році Олександр Квасневський став одним з ініціаторів створення Демократичного лівого союзу [9]. Саме з цього часу він починає представляти ліві помірковані політичні сили в країні.

У 1991 році відбулися перші вибори до Сейму в III Республіці Польща, на яких Олександр Квасневський був висунутий кандидатом від варшавського округу. Серед всіх претендентів він набирає найбільшу кількість голосів виборців – 148 553, що було пов'язано з його активним суспільним життям, журналістською діяльністю, участю у різноманітних спортивних заходах і, головне, – з його участю у переговорах «за круглим столом».

У рамках депутатської діяльності в сферу його інтересів потрапляють проблеми зовнішньої політики Польщі, чому сприяло те, що він був членом Комісії закордонних справ та головою Конституційної комісії Народних Зборів до 1995 року [9]. Саме в цей час у якості депутата він знайомиться та співпрацює з тодішнім міністром закордонних справ Кшиштофом Скубішевським. Його бачення міжнародної та зовнішньої політики Польщі досить сильно вплинуло на Квасневського, про що надалі свідчить повна його послідовність в продовженні та закріпленні курсу, розпочатого саме Кшиштофом Скубішевським.

Важливою подією для Олександра Квасневського були президентські вибори 1995 року, на яких, на превелике здивування більшості міжнародних спостерігачів, він одержав перемогу. У другому турі виборчих перегонів лідер СДП отримав відчутну більшість голосів (51,7% проти 48,3%), обійшовши свого опонента, відомого політичного діяча, президента та лідера руху «Солідарність» Леха Валенсу [9]. Перемога колишнього комуніста Квасневського над опозиціонером і демократом Валенсою була зумовлена рядом об'єктивних причин. Так, за час президентства Леха Валенси, незважаючи на курс на демократизацію, так і залишилася невиконаною низка передвиборчих обіцянок, значно погіршився рівень життя, країну захлестнули інфляція та безробіття. Тоді, як Олександр Квасневський пропонував полякам стабільність і поставав у образі молодого та енергійного політика, який, вийшовши з комуністичних лав, розпочався з минулим ПОРП. Вагомий внесок у перемогу лідера лівих сил зробила і його передвиборча кампанія та лозунги в умовах, коли програма Валенси не спрацювала.

Передвиборча кампанія Олександра Квасневського проходила під лозунгами «Оберемо майбутнє» та «Єдина Польща» [9]. У 1995 році лідер лівих сил пообіцяв, що після перемоги СДП на виборах не буде жодної люстрації або чистки людей із лав «Солідарності», не буде жодних дій, які можна розцінити як вияв колективної відповідальності: «ми не будемо руйнувати пам'ятників, не будемо ставити нових пам'ятників, не мінятимемо назв вулиць, бо нас більше цікавитиме, чи ці вулиці безпечні й чи немає на них ям. Це концепція, яку ми пропонуємо. Ми підтримуємо принцип прагматизму, суперечок про фундаментальні проблеми, уникання спекулятивних тем» [10]. Саме ця позиція забезпечила Олександру Квасневському широку громадську підтримку. Церемонія інавгурації на посаду президента III Республіки Польща відбулася 23 гру-

дня 1995 року [11]. У 2000 році Олександр Квасневський знов бере участь у виборчих змаганнях і отримує блискучу перемогу, залишаючись на посаді президента країни вже на другий строк [11].

Олександр Квасневський за десять років свого президентства зарекомендував себе в якості архітектора нової зовнішньої політики Польщі. Потрібно зазначити, що коли він прийшов до влади, республіка вже взяла чіткий курс на вступ країни до західних структур, але те, що було зроблено його попередниками потребувало закріплення у нормативних, законодавчих, конституційних, міжнародних актах і договорах.

Незважаючи на те, що Олександр Квасневський прийшов до влади як лідер лівих сил, у сфері зовнішньої політики він повністю прийняв і продовжив курс своїх попередників. Останні сформували таке явище, як «нова зовнішня політика», підставою для чого стало прийняття ряду документів та нормативно-правових актів, зокрема «Основи польської зовнішньої політики» та «Оборонна стратегія Польської Республіки» (листопад 1992 року).

Прихід до влади Олександра Квасневського сприяв встановленню чітких цілей: на демократизацію суспільства, курс на встановлення ринкової моделі економіки, приватизацію державного майна, але головними пріоритетними напрямками оголошувався вступ країни до структур НАТО та ЄС. Фактично вперше президент Польщі на офіційному рівні проголошував європейську й атлантичну інтеграцію головним завданням розвитку країни на найближчі десятиріччя. До того ж, метою нового уряду ставав розвиток дружніх відносин з сусідніми країнами та налагодження відносин з Росією. «Польща – європейська країна і з новою епохою ми маємо достатньо сил для проведення необхідних змін. Нашим завданням стало повернення історичного місця Польщі серед країн Західної Європи, не забуваючи при цьому і своїх сусідів, і те, що добрі відносини з ними визначають наш добробут... Якщо говорити про Росію, то ніколи не потрібно применшувати її ролі у сучасному світі, тому важливим для нас є вироблення якісно нових партнерських відносин з цією країною» [12].

Таким чином, Олександр Квасневський обрав пріоритетні напрямки розвитку країни у сфері зовнішньої політики, що неминуче вплинуло і на внутрішнє життя. Підготовка Польщі до вступу до ЄС і НАТО вимагала реформування не тільки економіки, але й усіх сфер суспільства: соціальної, правової, політичної тощо. Забезпечення нового зовнішнього курсу було тісно пов'язано зі встановленням європейських норм і цінностей.

Вступ до ЄС для Польщі став можливим через вступ до НАТО, тому, прийшовши до влади, Олександр Квасневський почав брати активну участь у підготовці та виробленні механізму вступу країни до Альянсу. Він налагоджував систематичні дипломатичні контакти з Північноатлантичним альянсом, проводив багаторазові зустрічі як на території Польщі, так і за кордоном, з генеральними секретарями НАТО – Хав'єром Соланом, лордом Робертсоном та Яапом де Хооп Схеффером [13, с.218]. Здійснював багаторазові візити до держав-членів Альянсу, брав участь у засіданнях НАТО на рівні голів держав та керівників урядів. Так, Олександр Квасневський керував польською делегацією на саміті в Мадриді (1997 рік) і Вашингтоні (1999 рік), які були досить важливими [13, с.218]. Названі міжнародні форуми не просто підсумовували досягнення попередніх років, але й оголошували перехід до нового і досить складного етапу розвитку Альянсу, на якому планувалися як структурні зміни, так і нові політичні підходи, обумовлені трансформаціями всього політичного простору в 90-ті роки ХХ сторіччя.

Олександр Квасневський ініціював участь країни у програмі «Партнерство заради миру», незважаючи на те, що скептики (російські політичні діячі та частина польських лівих сил) говорили про те, що запропонована програма є насправді відмовою Польщі від участі в НАТО. Однак, саме участь у цій програмі в подальшому дала змогу країні стати повноцінним членом Альянсу. Варшаві як новому партнеру за умови її подальшої інтеграції в структури НАТО були запропоновані політичні консультації з різноманітних питань: реалізації угод щодо контролю над озброєннями; співробітництва в галузі миротворчих операцій; проблем конверсії військової промисловості тощо. В цей час відбувається реформування польської армії відповідно до стандартів Альянсу, для чого були залучені провідні експерти НАТО, які працювали на території Польщі у 1996-1998 роках [14, с.78].

Олександр Квасневський доклав максимум зусиль для зближення з Альянсом. За ініціативою та настановою президента в країні було створено Центр навчання НАТО та Центр з питань атлантичної інтеграції [14, с.79]. У жовтні 1998 року за погодженням президента країни була прийнята «Програма інтеграції з Організацією Північноатлантичного альянсу та модернізації збройних сил Республіки Польща на 1998-2012 роки», «Стратегія Польщі в галузі безпеки та оборони» та «Програма реструктуризації і технічної модернізації Збройних сил Польщі на 2001-2006 роки».

Все це переконувало членів Альянсу в тому, що Польща є його повноцінною частиною, як і частиною західного світу, руйнувало стереотипи та упередженість, які склались за роки «холодної війни», коли країна належала до соціалістичного табору.

У 1999 році результатом плідної співпраці стане вступ країни до Північноатлантичного альянсу, який був приурочений до 50-ї річниці заснування НАТО. 26 лютого 1999 року президент Польщі підписав документи, які ратифікували польське членство в Альянсі [14, с.80].

Олександр Квасневський після вступу Польщі до НАТО багато зусиль доклав до пошуку власного місця та доведення важливої ролі республіки в Альянсі. Так, польським внеском у стратегію Північноатлантичного альянсу була участь у визначенні «східного вектора» та роль своєрідного плацдарму для розповсюдження впливу та ідей НАТО на Схід, починаючи з 1999 року. На думку президента: «Ми після Ялти, Потсдаму та краху Радянського Союзу опинилися в новому становищі, коли кожна країна, навіть найменша (Україна й Польща, звичайно, не маленькі країни), може вирішувати свої питання суверенно, але за умови існування у рамках Заходу... Захід сьогодні скептичний щодо Сходу. Він не бачить всього потенціалу та проблем, тоді

як поляки в змозі провадити на пострадянських землях політику демократії та гідності через призму НАТО та ЄС» [15].

Вступ Польщі до Альянсу мав і свої наслідки. З одного боку відбулось поліпшення відносин зі США, з іншого – різке погіршення відносин з Росією. Зі вступом до НАТО країна стає провідником інтересів США як в Альянсі, так і в регіонах Центральної та Східної Європи. Варшава вважала гарантом своєї безпеки та демократичних свобод саме Вашингтон, тому налагодження зв'язків з ним було одним з першочергових завдань. На цьому неодноразово наголошував президент Польщі: «НАТО сьогодні — це конкретна концепція європейської безпеки. Іншої немає. Можна говорити про це, проводити семінари... Але слід розуміти, що безпека означає не лише теоретичний підхід, а й гроші, людей, обладнання, які ми самостійно забезпечити не в змозі. Безпека ж в НАТО повністю залежить від США, які, по суті, єдині можуть гарантувати полякам гідне існування» [15]. Експерт Центру міжнародних відносин Е. Смоляр точно виразив суспільну думку з даного питання у 2000 році: «США – це імперія, яка несе глобальну відповідальність за світову безпеку. Польща – не є глобальною країною, але вона також причетна до гарантування світової безпеки... Варшава була і буде надійним партнером Вашингтона» [16, с.300].

Олександр Квасневський провадив цілковито проамериканську політику. З його ім'ям навіть був пов'язаний скандал, в якому президента звинувачували в наявності на території Польщі таємних тюрем ЦРУ, в яких, попри всі міжнародні норми, протизаконно без суду та слідства утримували політичних в'язнів і застосовували до них психологічні та фізичні тортури [17].

Погіршення відносин з Росією після вступу країни до НАТО пов'язано з тим, що перша вважала Польщу сферою свого безпосереднього впливу і не бажала встановлення американського протекторату в Центральноєвропейському регіоні. Реакцією Росії на вступ країни до Альянсу стали публічні виступи голови держави В. Путіна, який вважав це: «польською зрадою... країна, яка була братньою, якій Росія завжди подавала руку допомоги, підтримувала і виборювала її права, підло встромила нам ніж у спину, продавшись за американські долари.... Тепер Польща погрожує нам натовською зброєю...» [18]. Погіршення відносин між двома країнами можна було спостерігати і на більш матеріальних прикладах: проблеми в укладанні «газових договорів», заборона на імпорту польського м'яса до Росії тощо.

Органічним кроком на шляху інтеграції Польщі до західних структур була розробка іншого важливого напрямку – інтеграції Польщі до ЄС. Цей напрям не був новим, оскільки ще Кшиштоф Скубішевський виробив концепцію вступу країни до західних структур, але саме Олександр Квасневський став першим представником уряду, який підніс цей напрям до рангу стратегічно важливих і необхідних досягнень країни, який був здатний використовувати будь-які засоби та кошти заради реалізації проекту Польща – ЄС.

Першим кроком на шляху включення країни до Єврозони стає її участь в різноманітних західних міжнародних організаціях та отримання країною ще 5 квітня 1994 року статусу асоційованого члену спілки європейських держав [19, с.59].

З початку свого президентства Олександр Квасневський підніс до рангу державної ідеології вступ до ЄС. Даний напрям ставився головною метою Польщі, демонструвався як повернення країни у лоно західного світу, без чого республіка вбачалася неповноцінною державою. Початок поклав виступ президента Квасневського в Натоліні під час засідання Європейської колегії 6 листопада 1996 року: «Трансформація Польщі, що розпочалась після історичного прориву у 1989 році, полягає не тільки у реформуванні економіки, але й у формуванні відкритості нашої країни перед усім світом. Відкритість є історичною традицією Польщі. Участь у природному процесі інтеграції нашого континенту є частиною нашого розуміння польського суверенітету. Для нас перспектива європейської інтеграції є історичним покликанням. Ми думаємо не тільки про ті переваги, які отримуємо від вступу в ЄС. Ми також усвідомлюємо, що маємо виконувати обов'язки, котрі будуть покладені на нас як на країну, яка бере участь в уніфікації континенту» [20].

Наказом президента у 1996 році було створено Консультаційний комітет з питань європейської інтеграції Польщі. У жовтні цього ж року заради виконання умов Європейської угоди та реалізації політичного курсу, спрямованого на вступ країни до ЄС польський уряд Квасневського реорганізував свою структуру. За наказом президента прем'єр-міністр заснував Міністерський комітет, який отримав функції координації та управління політикою інтеграції, а також повноваження приймати рішення у справах, що стосуються інтеграції. До функцій Комітету з питань європейської інтеграції належав також розгляд всіх пропозицій щодо приведення польського законодавства у відповідність до законодавства ЄС.

За часів президентства Квасневського урядом було ухвалено ряд постанов і документів, які мали сприяти включенню Польщі до європейського співтовариства. Так, у 1997 році була прийнята «Національна стратегія інтеграції», в якій були сформульовані завдання для подальшої уніфікації країни згідно з вимогами ЄС. У 1998 році країна стає учасником програми «Партнерство заради членства», завдання якої уряд реалізовував, опираючись на прийняту в тому ж році «Національну програму підготовки Польщі до членства в ЄС». Ця програма являла собою план дій, які передбачались на період 1998–2002 років і стосувалися найважливіших моментів інтеграційної політики.

У 1998 році Олександр Квасневський та представники польського уряду розпочали низку переговорів з іншими державами Центральної Європи щодо вступу до спілки західноєвропейських держав. Дані переговори завершилися підписанням національних програм урядами учасниками Вишеградської четвірки (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина). В Польщі ця програма отримала назву «Програма дій щодо адаптації економіки та правової системи до вимог Угоди про асоційоване членство».

1 травня 2004 року Польща вступає в Європейський Союз і стає його дійсним членом. Зі вступом до спілки європейських держав країна стає одним з ініціаторів проведення політики «відкритих дверей» щодо подальшого прийняття нових членів Союзу з числа країн Східної Європи. Зі вступом до ЄС республіка по-

чинає позиціонувати себе в якості головного провідника принципів і політики Союзу на Сході, на чому неодноразово наголошував Олександр Квасневський у своїх публічних виступах та інтерв'ю: «ЄС має розширюватися на Схід для свого подальшого розвитку. Ми повинні приділяти більш пильну увагу цьому регіонові, від якого, по суті, і залежить подальша доля Союзу» [21].

Олександр Квасневський зробив вагомий внесок не тільки в утвердження Польщі на міжнародній арені, але й у внутрішній розвиток країни. Так, він брав участь у кампанії з проведення референдуму, розробці проекту, впровадженні та прийнятті III Конституції Республіки Польща, яка була підписана 16 липня 1997 року. Ним була проведена й важлива адміністративна реформа в січні 1999 року.

Якщо говорити про Олександра Квасневського як міжнародного діяча, то потрібно зазначити, що саме він у 1996 році виніс на форум ООН проект Конвенції про боротьбу з організованою злочинністю, яка була успішно прийнята і діє до сьогодні [22].

23 грудня 2005 року Олександр Квасневський залишає посаду президента, і на нових виборах перемагає лідер партії «Право і справедливість» Лех Качинський, який до цього обіймав посаду мера Варшави [22]. Потрібно зазначити, що Олександр Квасневський у 2007 році зробив єдину спробу повернення до великої політики, очоливши блок «Ліви і демократи», який об'єднав посткомуністів і частину послідовників «Солідарності» – Демократичну партію, на дострокових парламентських виборах. Блок зазнав нищівної поразки, після чого Олександр Квасневський більше не робив спроб повернення на політичну арену і присвятив своє життя громадській діяльності [22]. Так, 7 березня 2006 року він став почесним професором єзуїтського католицького приватного Джорджтаунського університету у столиці США Вашингтоні [22].

На сьогодні колишній президент Польщі є головою Ради Європи з питань толерантності та взаємоповаги, членом ради Міжнародної кризової групи та Атлантичної ради США, головою ради фонду «Amicus Europae» (Друзі Європи) та Міжнародного центру політичних досліджень, головою ради Ялтинської європейської стратегії у місті Києві, метою якої є сприяння європейській та атлантичній інтеграції України.

Олександр Квасневський має велику кількість регалій та нагород як Польщі, так і інших країн, зокрема України, США, Румунії, Італії, Норвегії, Латвії, Фінляндії, Греції, Малайзії, Португалії, Естонії, Чилі, Бельгії, Хорватії, Іспанії, Бразилії, Перу, Німеччини.

Ми можемо зробити висновок, що Олександр Квасневський став справжнім архітектором нової зовнішньої політики Польщі, який вибудував сучасну політику країни на фундаменті попередніх досягнень. Більш точно оцінити результати його діяльності можна буде лише згодом, але зробити попередні висновки ми можемо вже тепер. Президентство Квасневського у 1995-2005 роках, незважаючи на певні негативні моменти та скандали, які були пов'язані з його ім'ям, в цілому було дуже позитивним для новітньої історії Польщі. Саме в цей час відбувається вироблення механізму уніфікації країни за західним зразком і переструктурування усіх сфер життя, активна співпраця з міжнародними організаціями та налагодження контактів із НАТО та ЄС, а також встановлення добросусідських відносин з країнами регіону Центральної та Східної Європи. За часів президентства Квасневського інтеграційні процеси в західноєвропейській та атлантичній структурах були поставлені в один ряд з першочерговими стратегічними завданнями Польщі та піднесені до рангу державної ідеології. Саме за часів Олександра Квасневського у 1999 році республіка стала членом НАТО, а у 2004 році – і членом ЄС. Важливим досягненням було не тільки саме членство Польщі у західних структурах, але й ліквідація так званого ялтинського порядку, який поділив Європу після Другої світової війни й унеможлилював розвиток країн Центральної та Східної Європи в рамках західноєвропейської цивілізації.

Все це дає нам право оцінювати зовнішньополітичну та міжнародну діяльність Олександра Квасневського позитивно. На сьогодні авторитет його особистості є дуже значним і незаперечним і не тільки на теренах Польщі. Завдяки своїй діяльності Олександр Квасневський увійшов до когорти політиків, які впливають на становлення та розвиток сучасного світового порядку. Яскравим доказом цього є його участь у Більдербергській групі – клубі найвпливовіших політиків, які проводять щорічні неофіційні конференції з обговорення різноманітних питань глобального значення.

Джерела та література

1. Современные международные отношения. Учебник / Под.ред. А.В. Торкунова. — М. : РОССПЭН, 1999. — 584 с.
2. Чорна Н.М. Інтеграція Польщі до НАТО та ЄС: джерельна база дослідження / Н.М. Чорна [Електронний ресурс] // Історія (збірка наукових праць). — 2012. — Режим доступу до журн. : <http://www.info-library.com.ua/books-book-202.html>.
3. Квасневский Александр. Биография [Електронний ресурс] // E-News. Деловые новости. — 2012. — Режим доступу : <http://e-news.com.ua/directory/show/620.html>.
4. Biografia [Електронний ресурс] // Biuro Aleksandra Kwasniewskiego. Prezydenta RP 1995-2005. — 2009. — Режим доступу : <http://www.kwasniewskialeksander.eu/>
5. Aleksander Kwaśniewski [Електронний ресурс] // President.pl. — 1996. — Режим доступу : <http://www.president.pl/en/president/polish-presidents/aleksander-kwasniewski/>
6. Aleksander Kwaśniewski [Електронний ресурс] // Encyclopedia Britannica. — 2010. — Режим доступу : <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/325859/Aleksander-Kwasniewski>
7. Kwaśniewski, Aleksander [Електронний ресурс] // Columbia university press. — 2012. — Режим доступу : <http://www.answers.com/topic/aleksander-kwasniewski>
8. Aleksander Kwasniewski [Електронний ресурс] // The Global Commission on Drug Policy. — 2012. — Режим доступу : <http://www.globalcommissionondrugs.org/bios/aleksander-kwasniewski/>
9. Aleksander Kwaśniewski [Електронний ресурс] // President.pl. — 1996. — Режим доступу до журн. : <http://www.president.pl/en/president/polish-presidents/aleksander-kwasniewski/>

10. Historia i polityka w Polsce po 1989 roku [Електронний ресурс] // Polskaххi.pl. — 2011. — Режим доступу : <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=530>.
11. Pro Еуропа: Отказ от стереотипов [Електронний ресурс] // Ведомости. — 1997. — Режим доступу : <http://www.vedomosti.ru/search/?order=date&s=%EA%E2%E0%F1%ED%E5%E2%F1%EA%E8%E9>.
12. Kwasniewski A. Pojdimydalej / A. Kwasniewski [Електронний ресурс] // Biuro Aleksandra Kwasniewskiego. Prezydenta RP 1995-2005. — 1996. — Режим доступу : <http://kwasniewskialeksander.pl/english/speeches>
13. Кулик С.М. Труднощі та проблеми входження Польщі до НАТО / С.М. Кулик, Ю.В. Клімчук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. — 2008. — №6. — С. 214-220.
14. Рюле М. Партнерство заради миру: погляд з НАТО / М. Реле, Н. Вільямс // Політична думка. — 1995. — № 1 (5). — С. 77-82.
15. Квасневський О. Героями другого етапу трансформації будуть інтелектуали, а не риночники / О. Квасневський [Електронний ресурс] // День. — 2001. — № 97. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/62802/>
16. Европа перемен: концепции и стратеги интеграционных процессов: монография / Н.П. Шмелев и др. ; под ред. Глущарева Л.И. — М. : Крафт+, 2006. — 352 с.
17. Премьер Польши обещал «всю правду» о тайных тюрьмах ЦРУ [Електронний ресурс] // BBC. Русская служба. — 2009. — Режим доступу : <http://korrespondent.net/world/1334851-premer-polshi-obeshchal-vsyu-pravdu-o-tajnyh-tyurmah-cru>
18. Putin's Next Domino [Електронний ресурс] // FrontPageMagazine. — 2008. — Режим доступу : <http://archive.frontpagemag.com>
19. Седякин Ю.М. Внешняя политика современной Польши / Ю.М. Седякин // Обозреватель. — 2010. — № 6. — С. 58-69
20. Kwasniewski A. Polska i ЄS: Perspektywy / A. Kwasniewski [Електронний ресурс] // Biuro Aleksandra Kwasniewskiego. Prezydenta RP 1995-2005. — 1997. — Режим доступу до журн. : <http://kwasniewskialeksander.pl/english/speeches>
21. Kwasniewski A. W najbliższym czasie, będziemy wnioskować do Ukrainy o przystąpienie do UE / A. Kwasniewski [Електронний ресурс] // Biuro Aleksandra Kwasniewskiego. Prezydenta RP 1995-2005. — 2001. — Режим доступу : <http://kwasniewskialeksander.pl/english/speeches>
22. Biografia [Електронний ресурс] // Biuro Aleksandra Kwasniewskiego. Prezydenta RP 1995-2005. — 2009. — Режим доступу : <http://www.kwasniewskialeksander.eu/>

Звягина А.М. Александр Квасневский – архитектор новой внешней политики Польши

Целью работы является рассмотрение биографии президента Польши в 1995-2005 годах Александра Квасневского в ракурсе архитектора новой внешней и международной политики страны. Изучена его роль в развитии европейской и атлантической интеграции Польши и становлении республики в рамках западной цивилизации. Рассмотрено влияние Квасневского на выбор дальнейшего развития постсоциалистической Польши в первые десятилетия демократии.

Ключевые слова: Александр Квасневский, президент, Социал-демократическая партия Республики Польша, внешняя политика, международные отношения, Польша, Европейский Союз (ЄS), НАТО, США, Западная Европа, Восточная и Центральная Европа.

Zvyagina O.M. Alexander Kwasniewski – the architect of the new Polish foreign policy

The purpose of this study is to examine the biography of Polish President Alexander Kwasniewski in 1995-2005 in terms of the architect of the new foreign and international policy. Study its role in the development of European and Atlantic integration and the establishment of the Republic of Poland in the framework of Western civilization. To consider the impact on the choice of Kwasniewski further development of post-socialist Poland in the early decades of democracy

Keywords: Alexander Kwasniewski, President, Social Democratic party of Poland, foreign policy, international relations, Poland, European Union (EU), NATO, USA, Western Europe, Eastern and Central Europe.

УДК: 94(476)

Н. В. Іванова

ПРО ЗВ'ЯЗОК МЕНТАЛІТЕТУ БІЛОРУСІВ ТА ЇХ ПОЛІТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ КАМПАНІЯХ 1994–2006 РОКІВ

У статті аналізується взаємозв'язок менталітету білорусів та їхньої політичної поведінки в добу незалежності Білорусі. Автор вважає, що низка зовнішніх обставин життя білоруського суспільства сформували його схильність до державного патерналізму та відповідну політичну культуру.

Ключові слова: білоруси, комунікації, державний патерналізм, менталітет, політична культура.

Однією з найбільших інтриг політичної історії Східної Європи кінця ХХ – початку ХХІ ст. стала стійка підтримка білоруським електоратом (80,1 % голосів виборців у 1994 р., 75,65 % – у 2001 р., 82,6 % – у 2006 р.) президентської влади О.Лукашенка, якій властиві чітко виражені авторитарні тенденції на тлі руйнування в Білорусі паростків багатопартійної політичної системи. Інтригу створює та обставина, що Білорусь до кінця ХVІІІ ст., а західна її частина (40% її території та населення) й у ХХ ст. (до 1939 р.) перебували в культурному колі Західної цивілізації. Вона, здавалося б, навіть більшою мірою, ніж Україна, отримала